

УДК 378.0:377.0:34:69

DOI: 10.31376/2410-0897-2024-2-55-110-117

СПЕЦИФІКА ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Натеса Денис Миколайович

аспірант лабораторії технологій професійного навчання

Інститут професійної освіти НАПН України

e-mail: study.natesa@gmail.com

ORCID ID: 0009-0001-1744-3209

У статті проаналізовано зміст і специфіку правової компетентності педагогів професійного навчання закладів професійної освіти будівельної галузі. Здійснено аналіз праць українських науковців щодо специфіки правової компетентності педагогів відповідно до зорієнтованості на її компоненти. Здійснений аналіз наукових досліджень щодо специфіки правової компетентності педагогічних і науково-педагогічних працівників уможливив висновок про виявлення тих самих складових за різних назв залежно від індивідуальної інтерпретації авторів. Виокремлено в структурі правової компетентності педагогів професійного навчання закладів професійної освіти будівельної галузі та детально потрактовано компоненти: морально-цільовий, знаннєвий, діяльнісний та оцінно-рефлексійний.

Ключові слова: будівельна галузь, педагоги професійного навчання закладів професійної освіти, правова компетентність, компоненти.

Постановка проблеми. Аналіз проблеми специфіки правової компетентності викладачів будівельної галузі актуалізує питання правової компетентності педагогів, що готують майбутніх фахівців у сфері будівництва, що впливає на їхню професійну діяльність та навчання здобувачів освіти.

Актуальність розвитку правової компетентності педагогів професійного навчання визначається результативністю означеного процесу щодо сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців. У післявоєнний період відбудови України будівельна галузь виявиться однією з ключових сфер, які потребуватимуть сучасних підходів у навчанні. Правова компетентність педагогів у цій сфері є вирішальною, оскільки вони відповідають за формування професійних знань і навичок здобувачів освіти.

У післявоєнний період відбудови країни структура будівельної галузі може зазнавати змін, зокрема через нові правила та регулювання, зміни в стандартах безпеки, екологічних вимогах тощо. Тож педагоги потребуватимуть постійного оновлення своїх знань у цих питаннях. Актуалізується необхідність правильної інтерпретації законодавства. Педагоги повинні бути здатні витлумачити законодавство правильно й ефективно, щоб готувати здобувачів освіти до викликів, що стоять перед ними в будівельній сфері.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз психолого-педагогічної літератури з теми дослідження засвідчив її певне розроблення. Дослідження, присвячені проблемі формування й розвитку правової компетентності педагогів, здійснила низка науковців. Так, О. Армейський зосередився на розвитку правової компетентності вчителів технологій у післядипломній педагогічній освіті [1]. Особливості формування правової компетентності майбутніх учителів дослідили Н. Бакланова [2], І. Галдецька [3], Л. Грищенко [4]. Д. Коваленко [6] та І. Огороднійчук [7] різносторонньо проаналізували правову компетентність педагога-інженера. Р. Курок детально розглянув теоретичні і методичні основи розвитку правової компетентності педагогічних працівників економічних коледжів [6]. Наукові пошуки Н. Розіної було спрямовано на проблему формування соціально-правової компетентності майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах [9]. Правову компетентність як складову професійного росту сучасного педагога розглянув Н. Янчук [10].

Попри наявність значної кількості наукових досліджень, присвячених аспектам означеної проблеми, спостерігається відсутність наукових доробків, спрямованих безпосередньо на проблему розвитку правової компетентності педагогів професійного навчання закладів професійної освіти будівельної галузі.

Формулювання мети статті. Метою статті є обґрунтування специфіки правової компетентності в педагогів професійного навчання закладів професійної освіти будівельної галузі.

Правова компетентність викладачів охоплює вміння і знання, пов'язані з правовими аспектами сфери будівництва, що охоплюють розуміння будівельного законодавства, правил і норм, що регулюють будівельний процес, а також навички застосування цих знань під час організації освітнього процесу з підготовки майбутніх фахівців до практичної професійної діяльності.

Доцільним є розуміння впливу правової компетентності на професійну діяльність. Якщо викладачі не мають достатньої компетентності в галузі права, це може призвести до неправильної інтерпретації законодавства, недоречних рішень у питаннях, пов'язаних з правовими аспектами будівництва, а також до недостатньої підготовки здобувачів освіти до практичної діяльності в галузі.

Рівень правової компетентності викладачів корелює із результатами навчання студентів та якістю

освітнього процесу в закладі освіти. Правильна передача знань про правові аспекти будівельної діяльності стає ключовою для підготовки майбутніх фахівців. Якщо педагоги не можуть чітко пояснити студентам сутність законодавства і правил, це може призвести до помилок у майбутній професійній діяльності.

Належний розвиток правової компетентності педагогів є гарантією якісної підготовки майбутніх фахівців. Це важливо для забезпечення конкурентоспроможності будівельної галузі на ринку праці. Зростаюча правова компетентність педагогів може сприяти інноваціям в освітньому процесі, що дозволить удосконалити методи навчання та підвищити ефективність підготовки фахівців у будівельній галузі.

Тож актуальність розвитку правової компетентності педагогів професійного навчання в закладах професійної освіти будівельної галузі в післявоєнній відбудові України полягає в їхній здатності адаптуватися до змін у галузі, забезпеченні якісної підготовки фахівців та виконанні запитів і потреб ринку праці.

Виклад основного матеріалу. Специфіка правової компетентності в педагогів професійного навчання закладів професійної освіти будівельної галузі викликана тим, що означена сфера має свої особливості, такі як високий рівень технічної складності, велика кількість регулюючих норм і стандартів, складність взаємодії з іншими галузями (наприклад, екологією, правом власності, земельним правом тощо). Зважаючи на інтегровану природу зв'язків з іншими галузями знань та спрямованість на підготовку майбутнього фахівця будівельної сфери, доцільним вважаємо витлумачення дефініції поняття «правова компетентність педагогів професійного навчання закладів професійної освіти будівельної галузі».

Під **правовою компетентністю педагогів професійного навчання закладів професійної освіти будівельної галузі** розуміємо таке системне утворення, що інтегрує знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості щодо їхньої здатності володіти правом у професійно-педагогічній діяльності відповідно до переліку трудових функцій; усвідомлювати дієвість законів і підзаконних актів для реалізації навчальних і виховних функцій; розуміти принципи права учасників освітнього процесу та способи правового регулювання їхніх стосунків, формувати в здобувачів освіти правову компетентність згідно з українськими регулюючими нормами і стандартами в будівельній галузі.

Аналіз праць українських науковців щодо специфіки правової компетентності педагогів засвідчив певне розроблення відповідно до зорієнтованості на її компоненти. Охарактеризуємо погляди дослідників щодо цього питання.

Так, на думку науковця О. Армейського, структура правової компетентності вчителів технологій складається з таких компонентів: **мотиваційно-ціннісного** (професійно-правових цінностей, мотивів пізнання правових основ регулювання суспільних відносин і професійної діяльності, особистісної установки на правомірність професійної діяльності, захисту прав учнів); **когнітивно-діяльнісного** (професійно-правових знань і вмінь, ототожнених із загальносоціальною, загально професійною й спеціальнопрофесійною діяльністю вчителя технологій у межах правового поля); **особистісно-рефлексійного** (професійно важливих якостей для забезпечення ефективної реалізації правомірної фахової діяльності; здатності здійснювати рефлексивну оцінку власної діяльності з дотриманням правових норм, критичного осягнення її наслідків та коректування правового взаємодіяння) [1, с. 10].

Н. Бакланова в правовій компетентності майбутніх учителів виокремлює такі основні компоненти: **теоретичний** (забезпечення майбутнього вчителя загально правовими знаннями); **практичний** (визначення сукупності фахових умінь і навичок для сформованості функціональної готовності з вирішення завдань правової діяльності); **особистісний** (наявність професійних і особистісних якостей: професійно-світоглядних (зацікавленості і активності у професійно-правовій підготовці), професійно-поведінкових (вимогливості щодо дотримання правових норм), особистісно-значущих (гуманістичної спрямованості особистості, адекватної самооцінки тощо) [2, с. 117–118].

І. Галдецька, аналізуючи правову компетентність учителя як суб'єкта освітніх правовідносин, пов'язує її специфіку з такими компонентами: **мотиваційно-ціннісним** (особистісною та професійною потребою в правовій інформації, позитивним ставленням до права; потребою в правовій самоосвіті; правовими переконаннями; правомірною поведінкою; позитивним ставленням до правового навчання й виховання учнів; здатністю застосовувати правові знання на практиці), **когнітивним** (комплексом знань основ Конституції України; законів з регулювання освітньої діяльності; правами і свободами людини і громадянина; основами теорії держави і права, конституційним, адміністративним, цивільним, трудовим, екологічним, кримінальним і сімейним правом; правовими основами захисту прав і свобод людини й громадянина; специфікою проведення позакласних заходів), **комунікативним** (наявністю спілкувальних здатностей: розуміння учнів, їхніх батьків, колег, їхніх особистісних особливостей і ціннісних правових настанов), **діяльнісно-рефлексійним** (умінням аналізу, порівняння, узагальнення, відбору правової інформації для розв'язання проблемних ситуацій правового навчання й виховання здобувачів освіти; аналізу свого навчального предмета, виокремлення в його змісті елементів права, інтерпретація тексту правових

джерел, усвідомлене використання понять з різних галузей права, оцінювання позитивних властивостей і недоліків правової інформації та доведення її до відома колег, здобувачів освіти, їхніх батьків; здійснення пошуку в комп'ютерних системах права «ЛПА-ЗАКОН», «Нормативні акти України» тощо) [3, с. 265].

Л. Грищенко, досліджуючи правову культуру майбутніх учителів у навчально-виховному середовищі педагогічного коледжу, виокремлює такі компоненти: **ціннісно-орієнтаційний**, ототожнений із розумінням права, морального змісту закону й заснованою на ньому солідарністю особистості з правовими законами соціуму; усвідомленням аморальності протиправної поведінки; потребами в точному й неухильному дотриманні норм, активною негативною позицією щодо правопорушників законності; **імперативно-когнітивний**, пов'язаний із рівнем розуміння права, науковим і системним формуванням правових знань та сприянням успішній життєдіяльності в новітніх соціально-економічних умовах, створенням основи для формування правового мислення; **діяльнісно-поведінковий** (визначення рівня гнучкого, відповідального, креативного світоперетворення, спрямування на систему правоправних дій, правову поведінку, навички юридичного контролю дій і поведінки учасників освітнього процесу); **особистісно-рефлексійний**, спрямований на визначення рівня саморозвитку й самооцінювання, самоконтролю самоосвітньої діяльності, формування комунікативної культури, рефлексії, фахової мобільності тощо [4, с. 87–92].

Д. Коваленко в процесі аналізу професійно-правової компетентності майбутнього інженера-педагога в результаті його професійно-правової підготовки як фахівця стверджує, що означені компетентність складається з таких компонентів: **когнітивного** (правової освіченості, поінформованості); **особистісно-ціннісного** (сформованої правової позиції як потреби чи усвідомленої необхідності із дотримання правових норм і застосування їх у професійній діяльності; правових орієнтацій, мотивів професійно-правової діяльності; особистісних характеристик (законослухняності, ретельності, правосвідомості, відповідальності тощо)); **діяльнісного** (умінь і навичок керування правовими знаннями в соціальному і фаховому житті, активного їхнього використання у процесі здійснення професійних функцій) [5, с. 72].

Науковець Р. Курок під час дослідження правової компетентності педагогічних працівників економічних коледжів виокремлює у її складі такі компоненти: **мотиваційно-ціннісний**, пов'язаний із формуванням необхідності постійного оновлення правових знань; розумінням природи права, призначення в соціумі та державі; розумінням потреби зростання правової освіченості педагогів, здобувачів освіти, оточення; усвідомленням значущості правового статусу викладача, громадянина України; **інноваційно-когнітивний**, ототожнений з оволодінням знаннями: положеннями Конституції України, правами і свободами людини і громадянина; основними положеннями українських і світових нормативно-правових актів в освітній галузі; теоретичними основами правового виховання майбутніх фахівців-економістів, питаннями ювенальної юстиції, її основами і можливостями запровадити в освітньому процесі коледжу; **діяльнісний** компонент полягає в набутті умінь із застосування правових норм у повсякденні; використання засобів і механізмів, що забезпечують правове вирішення суспільних і фахових проблем; організації освітнього процесу згідно з вимогами чинного законодавства, забезпеченні соціально-правового захисту учасників навчально-пізнавальної діяльності; **емоційно-вольовий** репрезентований готовністю з активного застосування здобутих правових знань і вмінь у професійно-педагогічній діяльності та повсякденні; здатністю з відчуття невдоволення, сорому щодо неправомірного поведіння оточення; спроможності з відчуття задоволення від реалізації здатності застосовувати правові знання та вміння в повсякденному житті; **особистісно-рефлексійний** передбачає сформованість наполегливості, рішучості, чесності ширості, порядності, енергійності, активності, ініціативності, продуктивності, самоконтролю [6, с. 305–306].

І. Огороднійчук зазначає, що структура правової компетентності складається з таких трьох компонентів: **мотиваційно-ціннісного**, репрезентованого наявністю настанов з додержання закону та права у фаховій діяльності й суспільному житті; переконанням у потребі забезпечення правової поведінки й додержання законності; почуттям відповідальності за додержання норм права; нетерпимістю до відхилень від права; здатністю з орієнтування в законодавстві; **змістового**, ототожненого з розумінням основних юридичних понять і термінології та володінням ними; знаннями аспектів застосування права в професійній діяльності й технологіях виробництва; розвиненим правовим мисленням; знаннями ознак і видів незаконних дій у фаховій сфері; знаннями законодавства у сфері професійної діяльності; **діяльнісного**, спрямованого на формування комунікативних здібностей, доступного, правильного й логічного висловлювання думок, спречання, дискутування; умінь з налагодження доброзичливих взаємин з колегами та підлеглими під час фахової діяльності, уміннями, навичками щодо послуговування правовими знаннями в професійній практиці) [7, с. 217].

Науковець В. Ситянін структуру правової компетентності науково-педагогічних працівників вищої школи представляє такими компонентами: **мотиваційно-ціннісним**, що включає правову мотивацію та орієнтацію, обізнаність, інтерес, особистісний сенс у здобутті правових знань, усвідомлене ставлення до

права як цінності, наявність позитивних правових установок; **когнітивним**, що складається з правової теоретичної підготовки та репрезентований обсягом, повнотою знань права, умінням з аналізу, узагальнення правової інформації, порівняння правових фактів і явищ, глибиною, системністю, міцністю знань права, а також **поведінковим**, котрий пов'язаний з наявними вміннями і навички, здатністю з реалізації правових норм у безпосередній прикладній діяльності, ефективністю означеної фахової діяльності, правовою комунікативністю [8, с. 8].

Представимо результати здійсненого українськими вченими аналізу компонентів правової компетентності та репрезентуємо стислий огляд у таблиці 1.

Таблиця 1

**Визначення видів компонентів правової компетентності,
виокремлених у працях українських учених**

Автори-дослідники	Види компонентів правової компетентності
О. Армейський	мотиваційно-ціннісний, когнітивно-діяльнісний, особистісно-рефлексивний [1, с. 10]
Н. Бакланова	теоретичний, практичний, особистісний [2, с. 117–118].
І. Галдецька	мотиваційно-ціннісний, когнітивний, комунікативний, діяльнісно-рефлексивний [3, с. 265]
Л. Грищенко	ціннісно-орієнтаційний, імперативно-когнітивний, діяльнісно-поведінковий, особистісно-рефлексивний [4, с. 87–92]
Д. Коваленко	когнітивний, особистісно-ціннісний, діяльнісний [5, с. 72].
Р. Курок	мотиваційно-ціннісний, інноваційно-когнітивний, діяльнісний, емоційно-вольовий, рефлексивний [6, с. 305–306]
І. Огороднійчук	мотиваційно-ціннісний, змістовий, діяльнісний [7, с. 217]
В. Ситянін	мотиваційно-ціннісний, когнітивний, поведінковий [8, с. 8]

На основі здійсненого аналізу наукових досліджень щодо сутності та специфіки правової компетентності педагогічних і науково-педагогічних працівників можна зробити висновок про виявлення тих самих складових, які, проте, можуть мати різні назви залежно від індивідуальної інтерпретації авторів. Ця однаковість компонентів впливає з потреби знань, умінь і навичок, а також особистісних рис, що впливають на сформованість правової (професійно-правової, соціально-правової) компетентності.

Зважаючи на результати здійсненої розвідки, виокремимо в структурі правової компетентності педагогів професійного навчання закладів професійної освіти будівельної галузі такі компоненти: морально-цільовий, знансвий, діяльнісний та оцінно-рефлексійний. Детальніше потрактуємо вищезазначені компоненти.

Морально-цільовий компонент правової компетентності педагогів професійного навчання закладів професійної освіти будівельної галузі складається з двох частин: морального компонента як набору цінностей, визначених на основі особистих переконань і моральних стандартів педагогів. Він включає в себе такі аспекти, як чесність, справедливість, етична поведінка, принципи добросовісності та відповідальності. Друга частина – *цільовий компонент*: це визначення мети або цілей, які викладачі ставлять перед собою у професійній діяльності. Вони можуть включати підвищення рівня правової обізнаності здобувачів освіти, формування їхньої правової компетентності й культури, а також сприяння виробленню в них етичних принципів поведінки в будівельній галузі.

Морально-цільовий компонент правової компетентності викладачів може мати значний вплив на студентів і загальну етику в галузі будівництва. Якщо педагоги виявлятимуть високі моральні стандарти та матимуть чіткі цілі щодо навчання здобувачів освіти, це може сприяти формуванню сильної професійної моралі серед майбутніх фахівців.

Отже, *морально-цільовий компонент правової компетентності педагогів професійного навчання закладів професійної освіти будівельної галузі* – це важлива складова, котра визначає, як педагоги використовують свої знання і вміння в правовій сфері з морально-етичної точки зору та які цілі вони прагнуть досягти у власній професійній діяльності, що може мати значний вплив на навчання здобувачів освіти та формування й дотримання етичних стандартів у будівельній галузі.

Знансвий компонент правової компетентності педагогів професійного навчання закладів професійної освіти будівельної галузі включає розуміння основних законів і нормативно-правових актів, які регулюють будівельну діяльність у країні. Викладачі повинні бути ознайомлені з основами цивільного, будівельного, містобудівного та інших відповідних законів. Це включає розуміння процедур отримання дозволів на будівництво, правил планування й зонування, вимог щодо безпеки та охорони праці, а також інших нормативних вимог, які стосуються будівельної галузі.

Викладачі повинні мати знання про професійні етичні стандарти, які визначаються в їхній галузі, і вміння їх використовувати у своїй практиці. Це включає етичне поводження у взаємодії зі студентами та колегами, а також в експертних ситуаціях.

Оскільки законодавство й норми в будівельній галузі можуть змінюватися, викладачі повинні постійно оновлювати свої знання та відстежувати нові розробки в цій галузі.

Важливою частиною знаннєвого компонента є вміння викладачів ефективно передавати свої знання студентам, використовуючи різні методи навчання й навчальні матеріали.

Отже, *знаннєвий компонент правової компетентності педагогів професійного навчання закладів професійної освіти будівельної галузі* включає в себе розуміння законодавства й нормативних вимог, знання професійних етичних стандартів, постійне оновлення знань і вміння ефективно передавати ці знання здобувачам освіти. Це допомагає викладачам забезпечувати якісну освіту в будівельній галузі та підготовку майбутніх фахівців.

Діяльнісний компонент правової компетентності педагогів професійного навчання закладів професійної освіти будівельної галузі передбачає використання правових знань в освітньому процесі. Викладачі повинні активно використовувати свої знання з права в навчанні студентів. Це включає проведення лекцій, семінарів, практичних занять, де вони пояснюють студентам правові аспекти будівельної галузі.

Викладачі повинні мати навички вирішення конфліктних ситуацій, що виникають в освітньому процесі або в самій будівельній сфері. Це може включати вирішення спірних питань між здобувачами освіти, колегами, студентами й викладачами, вироблення консенсусу щодо правильного тлумачення законодавства тощо.

Важливо, щоб викладачі організували практичні заняття та симуляції ситуацій, де здобувачі освіти можуть вирішувати реальні проблеми, пов'язані з правовими аспектами будівництва. Це допомагає майбутнім фахівцям будівельної галузі зрозуміти, як застосовувати свої знання в практичній діяльності.

Викладачі можуть брати участь у професійних об'єднаннях та організаціях, що займаються питаннями будівництва та правового регулювання в цій сфері. Це дозволяє їм бути в курсі останніх змін у законодавстві та набувати додаткового досвіду в роботі з правовими питаннями.

Актуалізуються питання менторства викладачів та систематичної підтримки студентів. Тож педагоги повинні бути готові надавати підтримку та консультації студентам у правових питаннях, які стосуються їхньої майбутньої професійної діяльності.

Отже, *діяльнісний компонент правової компетентності педагогів професійного навчання закладів професійної освіти будівельної галузі* включає в себе використання правових знань в освітньому процесі, вирішення конфліктів, організацію практичних занять та участь у професійних спільнотах, що допомагає забезпечити якісну підготовку майбутніх фахівців у будівельній галузі для застосування здобутих знань, набутих умінь і навичок, сформованих компетентностей у практичній діяльності.

Оцінно-рефлексійний компонент правової компетентності педагогів професійного навчання закладів професійної освіти будівельної галузі передбачає здійснення оцінки його правових знань і навичок. Викладачі повинні здійснювати оцінку власних знань і навичок у галузі права, які стосуються будівництва. Це включає оцінку рівня своєї компетентності, виявлення проблемних аспектів та визначення потреб у додатковій підготовці чи навчанні.

Викладачі також мають реалізувати рефлексію щодо освітнього процесу, оцінюючи ефективність своєї роботи у викладанні правових аспектів будівництва. Педагоги можуть аналізувати результати студентів, ефективність використання різних методів навчання та шукати способи поліпшення власної педагогічної діяльності.

Важливо, щоб викладачі також оцінювали рівень знань і розуміння здобувачів освіти щодо правових аспектів будівництва. Це дозволить їм виявити прогалини в розумінні студентами матеріалу та розробити стратегії для покращення навчання.

На основі оцінки власної роботи та рівня знань студентів викладачі можуть визначити напрями власного професійного розвитку та вдосконалення своєї правової компетентності.

Рефлексія є важливим елементом професійного розвитку викладачів. Педагоги повинні постійно аналізувати свою роботу, виявляти слабкі і сильні сторони, удосконалювати свої методи й підходи до навчання.

Отже, *оцінно-рефлексійний компонент правової компетентності педагогів професійного навчання закладів професійної освіти будівельної галузі* передбачає їхню здатність оцінювати як власні знання та навички, так і рівень розуміння студентів, а також проведення рефлексії щодо освітнього процесу для постійного вдосконалення якості навчання.

Доцільність виокремлених у структурі правової компетентності педагогів професійного навчання закладів професійної освіти будівельної галузі компонентів (морально-цільового, знаннєвого, діяльнісного й оцінно-рефлексійного) підтверджена і результатами наукового дослідження Н. Розіної щодо формування соціально-правової компетентності майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних

навчальних закладах. Педагогічними умовами означеного процесу автор вбачає «підвищення мотивації учнів до набуття соціально-правових знань і вмінь, вироблення конструктивних соціальних установок; використання інтерактивних і проектних технологій навчання; проведення заходів із правової соціалізації учнів; застосування методики формування соціально-правової компетентності майбутніх кваліфікованих робітників з відповідним навчально-методичним комплексом» [9, с. 8]. Як бачимо, названі педагогічні умови формування соціально-правової компетентності майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах корелюють із представленими нами компонентами правової компетентності педагогів професійного навчання закладів професійної освіти будівельної галузі, що підтверджує результативність здійснених пошуків.

Формування правової компетентності педагогів відбувається в умовах закладів вищої педагогічної освіти. Звичайною практикою є їхня підготовка під час вивчення правових дисциплін, таких як «Основи конституційного права» та «Основи правознавства», які лише частково й несистемно здійснюють означений процес. Це також обумовлено скороченням кількості годин, відведених на вивчення правових дисциплін, або навіть вилученням із навчальних планів. Випускники-майбутні педагоги мають проблеми в розумінні освітнього права, правового статусу суб'єктів правовідносин і суб'єктів освітніх відносин, а також щодо реалізації навичок практичного застосування правових знань і професійно-правових умінь.

Дослідниця Н. Янчук, висвітлюючи правову компетентність у ролі складової професійного зростання сучасного педагога, пропонує: «Для ефективного формування правової компетентності педагогів необхідне введення у навчальні плани додаткових правових курсів (наприклад, «Освітнє право», «Ювенальне право» тощо). Важливим, на нашу думку, є перенесення пріоритету з інформаційного компоненту змісту правового навчання на засвоєння процедур практико-прикладного навчання, використання можливостей педагогічної практики для реалізації правових компетентностей тощо» [10, с. 168]. Окрім того, указує на доцільність використання професійно-проблемних ситуацій для формування реального і перспективного бачення правової проблеми педагогічної професії. Стверджує, що становлення правової компетентності педагогів буде якіснішим за розв'язання професійно-орієнтованих задач, тобто правовими ситуаціями у сфері освіти через інтеграцію правових і педагогічних знань. Поділяємо думку Н. Янчук щодо етичних основ правової компетентності педагогів завдяки наявності сталих правових переконань, правової активності й відповідальності; розуміння загальнокультурних і професійних цінностей у ролі норм професійних педагогічних взаємин; забезпечення системного опанування змісту правил і норм етики педагогічної діяльності, спосіб законослухняної поведінки та взаємодії [10, с. 169].

Висновки. Таким чином, формування й розвиток правової компетентності в педагогів професійного навчання закладів професійної освіти будівельної галузі потребує оновлення та обґрунтування наукових підходів щодо системного включення питань культури правовідносин та юридично правильного провадження професійної педагогічної діяльності в освітній процес закладів освіти.

Значущість репрезентованої проблеми в тому, що правова компетентність викладачів включає вміння і знання, пов'язані з правовими аспектами сфери будівництва, що охоплюють розуміння будівельного законодавства, правил і норм, що регулюють будівельний процес, а також навички застосування цих знань під час організації освітнього процесу з підготовки майбутніх фахівців до практичної професійної діяльності.

Установлено, що правова компетентність педагогів професійного навчання закладів професійної освіти будівельної галузі – системне утворення, що інтегрує знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості щодо їхньої здатності володіти правом у професійно-педагогічній діяльності відповідно до переліку трудових функцій; усвідомлювати дієвість законів і підзаконних актів для реалізації навчальних і виховних функцій; розуміти принципи права учасників освітнього процесу та способи правового регулювання їхніх стосунків, формувати в здобувачів освіти правову компетентність згідно з українськими регулюючими нормами і стандартами в будівельній галузі.

Тож перспективний напрям дослідження та подальший науковий пошук убачаємо у вивченні сучасного стану розвитку правової компетентності викладачів професійно-теоретичної підготовки закладів професійної освіти будівельної галузі.

Список використаної літератури

1. Армейський О. С. Розвиток правової компетентності вчителів технологій у післядипломній педагогічній освіті : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2018. 20 с.
2. Бакланова Н. М. Формування правової компетентності майбутніх учителів. *Освітологічний дискурс*. 2016. № 2 (14). С. 115–124.
3. Галдецька І. Г. Теоретичні основи формування правової компетентності у майбутніх учителів як педагогічна проблема. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2014. Вип. 28. С. 265–269.
4. Грищенко Л. В. Формування правової культури майбутніх учителів у навчально-виховному середовищі

педагогічного коледжу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Слов'янськ, 2020. 258 с.

5. Коваленко Д. В. Професійно-правова компетентність майбутнього інженера-педагога як результат професійно-правової підготовки фахівця. *Наукові записки. Серія: Педагогіка*. 2015. № 1. С. 69–74.

6. Курок Р. О. Теоретичні і методичні основи розвитку правової компетентності педагогічних працівників економічних коледжів: дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2022. 569 с.

7. Огороднійчук І. А. Новітні підходи щодо формування правової компетентності майбутніх інженерів. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки*. 2019. № 2 (18). С. 215–219.

8. Ситянін В. В. Формування правової компетентності науково-педагогічних працівників вищої школи : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Ун-т менедж. освіти НАПН України. Київ, 2010. 21 с.

9. Розіна Н. В. Формування соціально-правової компетентності майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Інститут професійно-технічної освіти НАПН України. Київ, 2016. 21 с.

10. Янчук Н. Д. Правова компетентність як складова професійного росту сучасного педагога. *Професійна компетентність сучасного педагога: методологія, теорія, методика, практика* : монографія. Одеса: Видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2019. С. 159–173.

SPECIFICS OF LEGAL COMPETENCE OF PROFESSIONAL TRAINING TEACHERS IN PROFESSIONAL EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF CONSTRUCTION INDUSTRY

Natesa Denys

Graduate Student of Professional Training Technology Laboratory
Institute of Professional Education of National Academy of Sciences of Ukraine

Introduction. *The article analyses the problem of specifics of legal competence of teachers in construction industry, the issue of how legal competence of teachers who train future specialists in the field of construction affects their professional activity and applicants' for higher education training.*

Purpose. *The purpose of the article was to substantiate specifics of legal competence of professional training teachers in professional educational institutions of construction industry.*

Methods. *Theoretical analysis of psychological and pedagogical literature in order to clarify state and level of development of the investigated problem; comparative analysis and synthesis to substantiate conceptual and categorical apparatus of scientific research; induction and deduction to establish the connection between basic concepts, their features and specify new definitions.*

Results. *The article defines and characterizes specifics of legal competence of professional training teachers in professional educational institutions of construction industry. It has been found out that legal competence of professional training teachers in professional educational institutions of construction industry is systematic education that integrates knowledge, abilities, skills, ways of thinking, views, values, and other personal qualities regarding their ability to possess the law in professional and pedagogical activity in accordance with the labor functions list; to be aware of effectiveness of laws and by-laws to implement academic and educational functions; to understand principles of participants' of educational process rights and methods of legal regulation of their relationships, to form applicants' for education legal competence in accordance with Ukrainian regulatory norms and standards in construction industry. Proper development of teachers' legal competence is a guarantee of high-quality training of future specialists. It is important to ensure competitiveness of construction industry in the labor market. Growing legal competence of teachers can promote innovation in the educational process, which will improve teaching methods and increase effectiveness of training in construction industry.*

Originality. *Novelty of the article lies in application of a comprehensive approach to the research of specifics of legal competence among teachers of professional training in professional educational institutions of construction industry. Taking into account the results of the investigation, the following components have been identified in the structure of legal competence of professional training teachers in professional educational institutions of construction industry: moral-purposeful, knowledge, activity and evaluation-reflection. The above-mentioned components are treated in more details.*

Conclusions. *Thus, formation and development of legal competence among professional training teachers in professional educational institutions of construction industry requires updating and substantiation of scientific approaches regarding systematic inclusion of issues of culture of legal relations and legally correct implementation of professional pedagogical activities in the educational process of educational institutions. The significance of the represented problem is that teachers' legal competence includes skills and knowledge related to the legal aspects of construction field, which include understanding of construction legislation, rules and regulations governing construction process, as well as skills of applying this knowledge during organization of the educational process on training future specialists for practical professional activity. Therefore, we see a promising direction of research and further scientific research in the study of the current state of development of legal competence of teachers of professional and theoretical training in professional educational institutions of construction industry.*

Key words: construction industry, teachers of professional training in professional educational institutions, legal competence, components.

References

1. Armeiskiy, O. S. (2018). Rozvytok pravovoi kompetentnosti vchyteliv tekhnolohii u pisladyplomnii pedahohichnii osviti [Legal competence formation of technology teachers in postgraduate pedagogical education]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kharkiv, Ukraine. [in Ukrainian].
2. Baklanova, N. M. (2016). Formuvannia pravovoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv [Formation of legal competence of future teachers]. *Osvitolohichni dyskurs – Educational discourse*, 2(14), 115–124. [in Ukrainian].
3. Haldetska, I. H. (2014). Teoretychni osnovy formuvannia pravovoi kompetentnosti u maibutnikh uchyteliv yak pedahohichna problema [Bases of formation of legal competence of the future teachers as a pedagogical problem]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova – Scientific Journal of the Drahomanov National Pedagogical University*, 28, 265–269. [in Ukrainian].
4. Hryshchenko, L. V. (2020). Formuvannia pravovoi kultury maibutnikh uchyteliv u navchalno-vykhovnomu seredovyshchi pedahohichnoho koledzhu [Formation of legal culture of future teachers in the educational environment of pedagogical college]. *Candidate's thesis*. Sloviansk, Ukraine. [in Ukrainian].
5. Kovalenko, D. V. (2015). Profesiino-pravova kompetentnist maibutnoho inzhenera-pedahoha yak rezultat profesiino-pravovoi pidhotovky fakhivtsia [Vocational legal competence of a future teacher-engineer as the result of the introduction of the specialist vocational legal training system]. *Naukovi zapysky – Scientific notes*, 1, 69–74. [in Ukrainian].
6. Kurok, R.O. (2022). Teoretychni i metodychni osnovy rozvytku pravovoi kompetentnosti pedahohichnykh pratsivnykiv ekonomichnykh koledzhiv [Theoretical and methodical principles of developing legal competence of the teaching staff of economic colleges]. *Doctor's thesis*. Kyiv, Ukraine. [in Ukrainian].
7. Ohorodniichuk, I. A. (2019). Novitni pidkhody shchodo formuvannia pravovoi kompetentnosti maibutnikh inzheneriv [The latest approaches to the formation of legal competences of future engineers]. *Visnyk universytetu imeni Alfreda – Bulletin of the Alfred Nobel University*, 2 (18), 215–219. [in Ukrainian].
8. Sytianin, V. V. (2010). Formuvannia pravovoi kompetentnosti naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv vyshchoi shkoly [Formation of legal competence of scientific and pedagogical workers of the higher school]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv, Ukraine. [in Ukrainian].
9. Rozina, N. V. (2016). Formuvannia sotsialno-pravovoi kompetentnosti maibutnikh kvalifikovanykh robitnykiv u profesiino-tekhnichnykh navchalnykh zakladakh [Formation of skilled workers' social and legal competence in vocational schools]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv. [in Ukrainian].
10. Ianchuk, N. D. (2019). Pravova kompetentnist yak skladova profesiinoho rostu suchasnoho pedahoha [Legal competence as a component of the professional growth of a modern education]. *Profesiina kompetentnist suchasnoho pedahoha: metodolohiia, teoriia, metodyka, praktyka – Professional competence of a modern teacher: methodology, theory, methods, practice*, 159 – 173. [in Ukrainian].

Отримано редакцією 29.04.2024 р.

УДК: 37.091.214:316.46]:378.4-021.331(492)

DOI: 10.31376/2410-0897-2024-2-55-117-124

ЦІНІСНИЙ ПІДХІД У МАГІСТЕРСЬКІЙ ПРОГРАМІ З ОСВІТНЬОГО ЛІДЕРСТВА «PENTA-NOVA» (НІДЕРЛАНДИ)

Саюк Марія Вікторівна

аспірантка

Інститут вищої освіти Національної академії педагогічних наук України

e-mail: saiukmasha@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-7648-5708

У статті проаналізовано магістерську програму з освітнього лідерства нідерландського освітнього консорціуму «Penta Nova» крізь призму її унікальності та спрямованості у відповідь на виклики сучасного VANI-світу. Досліджено цінності, покладені в основу профілю освітньої програми, а також задля формування портрета її випускника – інституційного освітнього лідера. Визначено, що особливістю програми є підготовка освітніх лідерів з вираженою соціальною місією. Сама ж програма спрямована на розвиток знань, навичок та особистісного росту здобувача. Освітнє лідерство розглядається як інструмент стабілізації для закладів вищої освіти в динамічному середовищі. Виділено значущість індивідуалізованого підходу до особистісного розвитку студентів. Орієнтація на загальнолюдські та професійні цінності та вирішення суспільних проблем через професіоналізацію освітніх лідерів виявляється важливою на етапі реформування системи управління вищою освітою в Україні.

Ключові слова: освітнє лідерство, Нідерланди, магістерська підготовка, ціннісний підхід, VANI-світ.

Постановка проблеми. Швидкі трансформаційні зміни в суспільстві спонукали освітню систему існувати в мінливому VUCA-світі протягом останніх 40 років. «VUCA-світ – це акронім, який характеризує сучасний світ високою невизначеністю, складністю, швидкістю змін та нестійкістю (Volatility, Uncertainty, Complexity, Ambiguity). Однак, сучасний світ сьогодні отримав назву VANI-світ («brittle» – крихкий,